

Г.М.Боднарчук
М.М.Тимочків

ВИХОВНІ ГОДИНИ

10 клас

На допомогу класному керівнику

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 74.200.5

Рецензент:
кандидат педагогічних наук
Л.М.Златів.

Боднарчук Г.М., Тимочків М.М.
Г46 Виховні години. 10 клас: Навчальний посібник. —
Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 96 с.
ISBN 978-966-408-567-7

У посібнику вміщено розробки виховних заходів на теми, які сприятимуть підвищенню загальної культури десятикласників, їх моральності та національної гідності, екологічної етики та ін.

Для класних керівників десятих класів та студентів педагогічних вузів.

ББК 74.200.5

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-408-567-7

© Боднарчук Г.М., Тимочків М.М., 2008
© Навчальна книга — Богдан,
макет, художнє оформлення, 2008

Передмова

Плануючи цей посібник, шостий із серії “На допомогу класному керівнику”, автори враховували безперервність і наступність виховного процесу, рівень розвитку й освіченості, психологічні особливості учнів юнацького віку. Нинішні старшокласники — завтрашні студенти, воїни, працівники різних галузей виробництва, культури, сфери обслуговування. Більшість із них вийдуть з-під опіки батьків і стануть самостійними. А це вимагає соціальної зрілості, рівня свідомості, який забезпечить їх громадську позицію, уміння орієнтуватись у складних життєвих перипетіях.

Ми пропонуємо класним керівникам розробки заходів на теми, які сприятимуть підвищенню загальної культури учнів, їх моральності та національної гідності, екологічної етики, зміцненню імунітету проти шкідливих впливів, закріпленню навиків здорового способу життя.

Українська національна ідея (Матеріал для бесіди (лекції) класного керівника)

Мета підвищувати рівень національної свідомості учнів, формувати позицію громадянина, патріота України.

*Без добре виробленої рідної мови
нема всенародної свідомості, без такої
свідомості нема нації, а без свідомої нації
нема державності.*

I. Огієнко.

Мої юні друзі! Ще так недавно ви прийшли в п'ятий клас незграбними підлітками, одною ногою ступивши у вік отрочтва, а другою ще залишаючись у дитинстві. Багато годин ми провели з вами у задушевних розмовах, на різних тематичних заходах, ранках і вечорах, у суперечках і дискусіях, де разом розмірковували над тим, як стати справжньою людиною, особистістю, громадянином і патріотом, якими рисами для цього треба оволодіти, як їх набути, як долати перешкоди на шляху до поставлених цілей, — одним словом, як організувати самовиховання.

І ось ви — десятикласники, учні загальноосвітньої школи III ступеня, уже не діти й не підлітки, а юнаки і юнки.

Чи став кожен з вас особистістю, яка відповідає вашому ідеалу? Чи загартували ви свій організм, чи навчились вести здоровий спосіб життя, чи виробили в собі силу волі, здатність до самодисципліни й імунітет проти шкідливих звичок?

Що у вас перемагає: “Я так хочу!” чи “Так треба!”?

Врешті-решт, чи сформувався ваш світогляд? Які цінності у вас на першому плані? Чи є у вас ідея, яку готові захищати й боронити, від якої не відступитеся ні за яких обставин? І, якщо є, чи зумієте її відстояти, коли життя зіткне вас із людьми, які сповідують зовсім інші цінності?

Нині ви ще школярі, завтра — працівники різних сфер економіки чи культури, державні чиновники чи науковці, воїни чи політики, а всі разом — громадяни України. І попри всі ділові якості, необхідні в кожному з видів діяльності, має бути (обов'язково!) те, що об'єднує індивідуумів у спільному, формує із населення — націю, з обивателів громадян. Це національна ідеологія або, як ще кажуть, національна ідея.

Чи всім зрозуміло, що це таке? А це те, що є, діє і втілюється в кожній суверенній державі. Це те, завдяки чому Японія, потерпівши поразку в Другій світовій війні, зазнавши трагедії Хіросіми і Нагасакі з усіма їх жахливими наслідками, за короткий період вийшла в ряд найпередовіших країн світу, звершила так зване “японське чудо”. Це те, що дало змогу прибалтійським республікам, вийшовши з Радянського Союзу, за 16 років незалежності випередити нашу державу в поступі до демократії і процвітання. А Україна, більша територіально і багатша природними ресурсами, а отже, з більшим економічним потенціалом, залишилась позаду, її рух до прогресу можна охарактеризувати словами головного ідеолога комунізму: “Крок вперед, два назад”. У чому причина?

Адже український народ працьовитий і талановитий! А причина криється в тому, що, як сказав Л.Кучма в кінці свого десятирічного президентства, “українська національна ідея не спрацювала”.

Без державної ідеології держава приречена. Таку ідеологію можна заперечувати, та кожна держава її має. Вихідний пункт цієї ідеології — національна, національно-державницька ідея.

Чи всім зрозуміло, що це таке?

(Висловлювання учнів.)

За філософським енциклопедичним словником, це — “система поглядів та ідей, в яких усвідомлюються й оцінюються ставлення людей до дійсності, їх взаємини між собою, соціальні проблеми і конфлікти, а також визначаються цілі (програми) соціальної діяльності, спрямованої на утвердження або зміну (розвиток) певних суспільних відносин”.

Отже, виходячи з цього визначення, національна ідеологія — це сукупність ідей та уявлень щодо інтересів нації та шляхів їх забезпечення.

В умовах, коли все ще йде боротьба за реальну, а не лише декларовану незалежність України, це ідеологія згуртування нації навколо спільної мети — досягнення статусу “нації-держави” та її подальшого всебічного розвитку.

Кожному, хто вже завтра ввійде в самостійне “доросле” життя, а значить, візьме на себе обов’язки громадянина, треба чітко уявляти, що є благом для його Батьківщини, а що є злом, щоб правильно зорієнтуватись у складній політичній ситуації, не зашкодити своєму народові, не стати сліпим зряддям у руках явних і прихованих ворогів.

Для цього ви повинні усвідомити й засвоїти українську національну ідею.

Завдання її, за визначенням І.Франка, “витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла...”

Ці слова писані в “Одвертому листі до галицької української молоді” понад століття тому, коли бездержавний український народ був під владою чужинців зі сходу та заходу й відчував з їхнього боку оту “асиміляційну роботу”.

Ви, на відміну від тої молоді, до якої звертався І.Франко, молодь уже незалежної України — держави, про яку мріяли тисячі борців за волю і до якої мостили шлях “кров’ю власною і власними кістками”.

Чому ж за півтора десятиліття суверенності України ми все ще маємо підстави тривожитись за долю нашої держави? Чому немає впевненості в її майбутньому? А тому, що, як уже сказано вище, “не спрацювала”, не втілена в життя українська державницька ідея. На думку видатної української поетеси Ліни Костенко, “українці — це нація, яку віками витісняли з життя шляхом фізичного знищення, духовної експропріації, генетичних мутацій, цілеспрямованого переміщування народів на її території, внаслідок чого відбулися амнезії історичної пам’яті та якісні втрати самого національного генотипу...”

Образ української нації спотворювали віками, їй приписувалася мало не генетична тупість, не відмовлялося в мужності, але інкримінувався то націоналізм, то антисемітизм. Велике диво, що ця нація на сьогодні ще є, вона давно могла б знівельюватися й зникнути.

Українці, які усвідомлюють себе українцями, розуміють, що обов’язковою умовою життя і розвитку нації є держава, яка функціонує заради неї. Це розуміли представники української патріотичної еліти в минулому, тому боротьба за державність України була справою всього їхнього життя. Вище ми вже наводили думки з цього питання І.Я Франка. Звернемось до інших авторитетів. Наприклад, визначний український учений-педагог Григорій Вашченко вбачав благо України в таких реаліях:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське життя.

2. Об’єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної приналежності, соціального стану і т. ін. — в

одну спільноту, що пройнята єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом.

3. Справедливий державний устрій, який би підтримував лад у суспільстві, в той же час забезпечував особисті права й волю кожного громадянина й сприяв розвиткові й прояву його здібностей, спрямованих у бік громадського добра.

4. Справедливий соціальний устрій, при якому зникала б і неможлива була б боротьба між окремими групами суспільства.

5. Високий рівень народного господарства й справедлива організація його, що забезпечувала б матеріальний добробут усіх громадян, була позбавлена елементів експлуатації.

6. Розквіт духовної культури українського народу: науки, мистецтва, освіти. Піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою країною в світі.

7. Високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа.

8. Високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму всяких посеред нього хвороб і виродження.

Якби все вищеназване було утверджено в Україні, стало незворотною реальністю, ми могли б констатувати, що українська ідея втілена в життя.

Ці блага задекларовано українською державною й узаконено Конституцією України. Що ж заважає розквіту нашої економіки, науки й культури, духовності? Історична ситуація склалася так, що ми, українці в Україні, змушені бити на сполох, щоб не дати загинути своїй мові, культурі, духовності. Насамперед потрібно на своїй землі створити політико-ідеологічні, соціально-економічні умови, щоб українство мало можливість розвиватися на національних засадах.

Як не парадоксально, але в нашій державі безкарно порушуються статті Основного Закону. Річ у тім, що в Україні діють потужні антиукраїнські сили (п'ята колона), вони займають міцні позиції в державній, політичній, економічній, культурній, духовній сферах. Крім того, багатьом чиновникам бракує не лише високої національної свідомості, найголовнішими атрибутами якої є любов до України й вірність своєму народові, а й звичайної порядності, чесності. А де панує аморальність, там процвітає корупція, підкуп, хабарництво, там керуються не законом, не державними інтересами, а власними шкурницькими.

Якщо високий державний посадовець прихований (а то й

відкритий) українофоб, то чи буде він приймати або підтримувати рішення на користь Української держави? Ні, він буде намагатися бодай чимось зашкодити її рухові вперед, її міжнародному авторитету. Візьмемо для прикладу такий факт. Високопоставлений громадянин сусідньої держави, перебуваючи в Україні, був помічений у підбурюванні наших малосвідомих громадян проти державних заходів, за що був оголошений Верховною Радою України персоною нон грата. Через деякий час він отримує від прем'єр-міністра України нагороду “за заслуги перед Україною”.

Що подумає світ про таку державу, яка має такого прем'єра? Це лише один штрих, і, можна сказати, не такий уже й важливий у порівнянні з тим, що антиукраїнські правителі довели Україну до економічної залежності від іншої держави.

А якими ідеалами керується посадовець-корупціонер? У нього нема ніяких ідеалів, якою б мовою він не говорив, скільки б не бив себе в груди, — він істота бездуховна. Він раб власної жадоби до збагачення і піде на все заради цього, знехтувавши інтересами народу і держави.

Є й малосвідомі, задурені чужою ідеологією, яка насаджувалась нашому народу віками поневолення. У таких умовах дуже непросто утверджувати українську національну ідею. Велику роль у цьому мають відігравати засоби масової інформації — могутній фактор впливу на свідомість громадян. Але більшість їх очолюють люди, не зацікавлені в сильній і могутній європейській державі Україна. Державна мова України майже зовсім витіснена з телебачення. Цілком очевидно, що тут діє принцип: хто більше платить, тому більше ефірного часу. Російськомовні передачі щедро фінансуються тими, кому незалежна Україна є кісткою в горлі. В результаті — слухаємо низькопробну російськомовну “попсу” (навіть у великі свята!), дивимось безкінечні чужі серіали, “збагачуємось” словами-покручами, “насолоджуємось” бездарними рекламами, в яких часто переходять рамки пристойності... А мали б слухати кращих своїх і світових співаків, письменників і вчених, які б доносили до розуму й серця своє, рідне, випробуване на мудрість і моральність; мали б дивитись молодіжні передачі, які вчать жити за законами правди і краси, які розвивають почуття гордості за свій працьовитий і талановитий народ, за його славне минуле, за героїв і мучеників; які б спонукали соромитись за ганьбу, що її зазнавав народ, і осудити тих, хто цієї ганьби завдавав.

Хай у вас не складеться думка, що українська національна ідея передбачає упередженість до якоїсь із націй чи народностей, до чиеїс

мови, культури. І борони вас, Боже, подумати, що вам насаджуються негативне ставлення до мови російського народу. Зовсім ні. Український патріотизм не має нічого спільного з ксенофобією (ксено — чужий, фобія — страх, неприязнь). Ми проти того, щоб на нашій землі пришелець вважав себе паном, а господаря принижував. Ми проти того, що носії мови й культури, запозиченої від наших предків-русичів, вважають себе “старшим братом”. Ми проти вульгаризації наших звичаїв, традицій різними “сердючками” та “кроликами”. Багато з того, що ми бачимо і слухаємо, є свідомим приниженням національної гідності українців.

Зупинимось ще над суттю терміну “нація”. До речі, цього слова свідомо уникали в часи Радянського Союзу. Вживались похідні: національний, націоналізувати тощо, а в слові “нація” вбачали ворожий для радянської спільноти зміст.

Чи помітили ви, що президент В.Ющенко часто вживає сполучення “моя нація”? Не всім це подобається (з вище названих причин), дехто вважає, що цим принижуються етнічні неукраїнці-громадяни нашої держави. Зовсім ні! Під оцим “моя нація” президент має на увазі всіх українців, незалежно від походження, має на увазі не етнічну націю, а націю державну, політичну. Яка в цьому різниця?

Етнічна українська нація — це українці з правіку, з діда-прадіда. Але є ще українці (їх у нас іменують казенним “громадяни України”) російського походження, єврейського, польського, угорського і ін. походження. Державна українська нація — це згармонізоване демократичне суспільство рівних, за Основним Законом України, представників різних етносів з усією повнотою прав не лише на користування, а й на всебічний розвиток своїх мов, культур, мистецтва, духовності. Ми будуюмо державу, в якій усім етносам, що живуть на гостинній українській землі, буде завжди затишно й привітно. Але є держава Україна, і є титульна нація споконвічних українців, є державна мова України. Здається, доречно буде процитувати уривок вірша, надрукованого в “Літературній Україні”:

*Коли ми з'ясуємо явища суть,
Нам приклад повчальний юдеї дають.
Ці люди, розсіяні тисячі літ,
Жили без своєї держави й землі.
Тепер і у них є держава й земля,
Відроджена мова і віра своя.
Господар в Ізраїлі — тільки юдей,*

*І факт цей ніяк не бентежить людей.
Що в Франції господарює француз,
А в інших народів ведуть уперед:
В Німеччині — німець, у Швеції — швед,
В Туреччині — турок, у Чехії — чех,
Японець — в Японії, в Греції — грек,
В Китаї — китаєць, у Польщі — поляк,
А в нас це чомусь виклика переляк
І зліва, і справа: хай водить нас хтось —
Ми навіть назвати себе боїмось...*

(Г.Гайовий).

Наші державні холуї так боялись образити “старшого брата”, що в паспортах українців зникло слово, яке вказує національність, його замінили стандартно-казенне “громадянин України”.

Наша позиція: якщо ти етнічний росіянин, поляк, чех чи єврей, не важливо, як глибоко вкоренився твій рід в український ґрунт — з часів козаччини, Петра I, Катерини II, початку чи кінця ХХ століття, — ти маєш право не лише спілкуватися мовою твоїх батьків і дідів, а й розвивати і примножувати культуру своєї етнічної нації. Але як громадянин України ти маєш поводитись як патріот землі, що тебе годує, шанувати й вивчати мову своєї держави, діяти в інтересах своєї держави, а не на шкоду їй. Бо ти громадянин України. Ким би не були твої предки, ти — син української землі.

Коли наші громадяни будуть так думати, почувати і так поводитись, тоді ми зможемо твердити, що у нас сформувалась українська державна нація. Поки що вона лише формується, народжується в муках і болях. Те формування було б успішнішим і швидшим, якби нам не шкодили явні і приховані вороги та дезорієнтована ними малосвідома частина населення.

Зрозумійте ще одне: утверджувати українську національну ідею — це зовсім не значить без кінця вихваляти її чи доводити переваги над іншими. Цим можна більше нашкодити, ніж принести користі. Найбільше шкодять утвердженню української національної ідеології ті, хто сіє розбрат в Україні, хто штучно ділить нас на Схід і Захід, хто проповідує міжнаціональну міжконфесійну чи іншу ворожнечу. Хто в Україні розпалює неприязнь до росіянина, поляка, єврея чи негра — шкодить насамперед Україні, її ідеології, її міжнародному іміджу.

Доля України нині в руках покоління ваших батьків і дідів. Завтра її доля залежатиме від вас.

На закінчення хочеться навести уривок із інтерв'ю українського сатирика Євгена Дударя газеті “Літературна Україна”. На запитання кореспондента, чому він, письменник, у часи Союзу відмовився від пропозиції перейти “на общепонятный”, “раскрутиться на Союз”, Євген Михайлович відповідає: “Я письменник український. Приречений — хохла перетворювати на українця. Було б надто великим гріхом тинятися чужими просторами, кривлятися перед чужинцями за їхній срібняк тоді, як в моєму краї, в домінуючій національній дрімоті, розгулює чужинецька сваволя і “правлять бал” свої перевертні...”

А коли душа вже відлетить ТУДИ, і з високих небес побачить, що на землі України — вже таки справжня Україна, що мова мого народу, його духовні джерела в надійній безпеці, що народ мій український став, нарешті, справжнім господарем у своїй хаті, то попрошу в Господа злітати на Землю. Сплюю усі свої твори, якими я воював проти манкуртів та іншої поторочі. Знищу. Щоб майбутнім поколінням не псувати настрою, щоб вони слухом і духом не відчули, що на нашій українській землі жила і пакостила така погань.

А коли вже Господь знову надумає душу мою поселити в якесь тіло й опустити на Землю, вірю, що це буде тіло людини. Попрошу Його, щоб та людина була УКРАЇНЦЕМ”.

Використана література:

1. О.Гринів. Спокута малоросії. — Львів: Світ, 2001 р.
2. Г.Вашенко. Виховний ідеал. — Полтава: Полтавський вісник, 1991 р.
3. “Літературна Україна”, 21.01.2007 р.
4. М.Вівчарик, П.Панченко, В. Чмихова. Українська нація: шлях до самовизначення. — К.: Вища школа, 2001 р.